אישים באגרות הראי"ה

מנחם מנדל בייליס

יהודי מקייב שהואשם בעלילת דם וזוכה במשפט בייליס (1913) · 1874–1934

5 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

מנחם מנדל ביליס (ראו בפרשת מנדל ביליס בארץ ישראל) נולד בשנת 1874 בקייב. הוא הואשם בעלילת דם, ברצח ילד נוצרי, ובמשפט שנערך בשנת 1913 זוכה, אחרי הליך ממושך שעורר ביקורת בינלאומית על האנטישמיות ברוסיה. אחרי המשפט עלה לארץ ישראל, ולימים היגר לארצות הברית. נפטר בניו יורק ב-7 ביולי 1934.

הרב קוק על מנחם מנדל ביליס

בטבת תרע"ד (1914) בירך אותו הרב קוק על שחרורו, "למרות אנשי דמים ומרמה", שיבח את אומץ לבו ואמונתו, ושמח על החלטתו לעלות לארץ ישראל (כרך ב', אגרת תרלד).

בשבט-אדר תרע"ד, בשליחות קהילת קייב והרב אהרונסון, ביקש הרב קוק מן הברון רוטשילד לבסס את מצבו של ביליס, "קרבן בעד האומה", שבא לארץ באמצעים מועטים (כרך ב', אגרת תרסד), ושלח את המכתב באמצעות מר פרנק (כרך ב', אגרת תרסה). לרב אהרונסון כתב שביליס הצטער שנאלץ לבקש את הכסף שהופקד בשבילו (כרך ב', אגרת תרסח).

בשבט תרע"ו (1916), מסנט גאלן (ראו בפרשת בשווייץ בימי מלחמת העולם (תרע"ה-תרע"ו)), ביקש הרב קוק מן הרב ד"ר כהן מבזל לפנות לגביר דרייפוס ברודסקי שיתמוך בביליס בכבוד ובלי פרסום, כי "ראוי הוא להחשב בין הקדושים המעונים בישראל" (כרך ג', אגרת תשנט).

האגרות

כרך ב', אגרת תרלד: בכ' בטבת תרע"ד, מיפו: ברכה על שחרורו ועל עלייתו לארץ ישראל.

"אדם ביקר, איש אמונים, וחביב עם ד' הגוי כולו, מר מנחם מנדל ביליס"

כרך ב', אגרת תרסד: בכ"ז בשבט תרע"ד, אל הברון רוטשילד: בקשה לבסס את מצבו של ביליס.

"ולקרבן נפל האיש הידוע בשמו מנדיל ביליס"

כרך ב', אגרת תרסה: בכ"ז בשבט תרע"ד, אל מר פרנק: משלוח המכתב לברון על ביליס.

"אשר נדרשתי מעיר קיוב, ע"פ טלגרמה, למסור להוד כבוד הברון"

כרך ב', אגרת תרסח: בראש חודש אדר תרע"ד, אל הרב אהרונסון: על מצבו של ביליס.

"בתל-אביב, ברחוב גרוזנברג"

כרך ג', אגרת תשנט: בי"ח בשבט תרע"ו, אל הרב כהן מבזל: בקשה לתמוך בביליס בכבוד.

"שראוי הוא להחשב בין הקדושים המעונים בישראל"

ראו גם

הרב ד"ר אשר מיכאל כהן, רב בזל. (הרב כהן מבזל)

הברון אדמונד דה רוטשילד. (הברון רוטשילד)

נוסח האגרות

5 האגרות שבהן נזכר מנחם מנדל בייליס, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרלד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' טבת תרע"ד - יפו **נמען:** מנחם מנדל בייליס

ברכה לבייליס על שחרורו אחרי משפט עלילת הדם, 'למרות אנשי דמים ומרמה' שרצו לבלוע אותו ואת יהדות רוסיה. הרב קוק משבח את אומץ ליבו ואמונתו, ושמח על החלטתו לעלות לארץ. הרב קוק מזמין אותו בשם כל יושבי הארץ.

עיקרי הדברים

- ברכה על השחרור.
- שבח לאמונתו.
- הזמנה לעלות.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ' טבת תרע"ד[4]

אדם ביקר, איש אמונים, וחביב עם ד' הגוי כולו, מר מנחם מנדל בייליס נ"י[5] וכל אשר לו שלו'[6] וברכה מקודש.

הנני מושיט לך ממרחק, מאדמת הקודש, את ברכתי ברכת מז"ט[7], והבעת שמחתי בתוך שמחת כלל ישראל על חופשתך ממאסרך, ביחוד על משפטך אשר יצא לאור למרות אנשי דמים ומרמה אשר חפצו לבלעך, ולבלע עמך את כללות עדת ישראל יושבת רוסיא. ב"ה אשר לא השבית לך ולנו כולנו גואל, וצדקתך ובור כפיך נודעו לקהל רב, גם לכל ישרי לבב אשר מחוץ למחנה ישראל.

ואתה, חביבי, - כן אני מרשה עצמי לקרא אותך, מתוך מעמקי לבבי, בתור אחד מבני ישראל, שכולם חשים בעומק נפשם את חבתך, ומוקירים את יקרת רוחך, אשר הראית אומץ וטוהר לבב בהצרפך בכור של נסיון עצום, בסבלך יסורים רבים ובסבלנות גדולה לא נואשת ולא נמוטו פעמיך מדרך-אמונה, ותקותך ואמונתך בד' אלהי ישראל הבלטת באורח נעלה בדברי אמת הנותנים לך כבוד ויקר. במכתבך אשר כתבת להסופר מר "שלו' עליכם". והוספת עוד על שמחת לבבי ולבב כל בני ישראל, ביחוד יושבי ארצנו הקדושה, בהחלטתך לעלות אל הקודש. ולקבע את דירתך עם בני ביתך היקרים בארץ אבות, על אדמת הקודש, - הנני. יקירי, לברכך באהבה על דרכך הטובה, עלה והצלח, יואל ד' ונזכה לחדות בשמחה את פניך, בבואך אלינו, ופה על הררי קודש, בארץ חמדה, הננו מצפים לכבדך באהבה פנימית בבואך לשלו'[8] ולברכה, בע"ה[9].

אקוה יקירי שלא תמנע ממני את טובך ותכבדני במכתבך, כתב ידך, בלשון שאתה רגיל בה, ותודיענו בדיוק את הזמן אשר הנך חושב להוציא מן הכח אל-הפועל את חפצך הנעלה לבא לארץ ישראל.

והנני מושיט לך את ברכתי, בשמי יחד עם רגשי הכבוד והברכה של כל אחינו יושבי ארץ הצבי, וביחוד בוני ארצנו הקדושה, אחינו יושבי המושבות, וכל העובדים בבנין האומה על אדמת הקודש, שכולם

הוגים לך רב שלו' וכבוד, ומחכים לבואך בלב מלא רצון ושמחה. יתן ד' ותהיה עלייתך להצלחה, ותשבע רב טוב, אושר ועושר וכבוד בארץ חמדה, ותחת ענותך ובשתך משנה, על לא דבר, תתענג על רב טוב בארץ אשר ד' אלהינו דורש אותה תמיד, ארץ חמדה. נחלת ד' לאבותינו מעולם, ונזכה כולנו יחדו לראות אור ישועת ד' על עמו וחבל נחלתו, וראו גויים צדקנו וכל מלכים כבודנו, במהרה בימינו אמן.

ברגשי כבוד וחבה נעלים ועמוקים מאד,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. נ"י - נרו יאיר
6. שלו' - שלום
7. מז"ט - מזל טוב
8. לשלו' - לשלום
9. בע"ה - בעזרת השם

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרסד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז שבט תרע"ד - יפו **נמען:** הברון אדמונד דה רוטשילד

בשליחות קהילת קייב והרב אהרונסון, הרב קוק מבקש מהברון לבסס את מצבו של מנדל ביליס, 'קרבן בעד האומה', שעלה לארץ באמצעים מועטים אחרי שנאלץ לעזוב את קייב מחשש 'המאה השחורה'. ביליס ישר ואוהב עבודה.

עיקרי הדברים

- בקשה לביליס.
- 'קרבן בעד האומה'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ז שבט תרע"ד[4]

הדרת הוד אדוננו הברון עדמונד רותשילד נ"י[5], ברכה וכבוד בלי די.

אדוננו הנשא והמרומם,

הנני מוכרח לפנות אל הדרת כבודך בבקשה, אשר נשלחתי מאת העדה הידועה בישראל, קיוב, ע"פ[6] תלגרם של הרב אהרנזון משם. זאת העיר אשר סבלה הרבה מהעלילה הידועה, אשר שונאי ישראל ברוסיה עוללוה על עמנו, ולקרבן נפל האיש הידוע בשמו מנדיל ביליס, זה האומלל אשר נענה זמן רב במאסר קשה, ואחרי אשר יצא חפשי, וצדקו, יחד עם הצדק של אומתנו, נתגלה, הנה הוא עדיין במצב של סכנה מפני בעלי "המאה השחורה" שונאינו בנפש, ועל כן הוכרח לעזוב את עיר מגורו קיוב, ואת משרתו אשר ממנה התפרנס בעמלו בכבוד, ובא לארץ ישראל באמצעים פעוטים. וכאשר האומלל, מר ביליס הנזכר, נפל לקרבן בעד האומה כולה, ורדיפות שונאי עמנו בכלל הם, הם אשר מררו את חייו והרסו את מצבה מציעים אנשים הגונים, וביניהם הרב אהרנזון הנזכר מקיוב, שנבקש מחסד הוד מעלת הברון שיחיה, שיפנה ברב חסדו אל העלוב הזה, ויצוה בטובו לכונן את מצב משפחתו, בשבתו בארץ ישראל, והאיש ישר הוא ואוהב עבודה ורוצה לעבוד.

נקוה שחסד הוד הברון יסמכהו, לצוות לפקידיו לבסס את המצב של האומלל הלאומי שלנו, למען לא יהיה מוכרח לעזוב את ארץ ישראל, אחרי אשר בא לקבוע מושבו בה, ע"י[7] קולוניזציון. זאת היא, אדוננו הברון, הצעת שליחותי, שאני מוסרה לפני הוד כבודו, בשם שולחי, והנני בזה משתחוה מרחוק בהודאה ליפעת כבודו וחותם בברכה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן

4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. נ"י - נרו יאיר
6. ע"פ - על פי
7. ע"י - על ידי

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרסה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז שבט תרע"ד - יפו **נמען:** מר פרנק, ראש פקידות יק"א

הרב קוק מצרף את המכתב לברון על ביילים, ומבקש לקרוא אותו לפניו ולהודיע את תשובתו.

עיקרי הדברים

- העברת מכתב לברון.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ז שבט תרע"ד[4]

אדון יקר ומרומם מר פרנק, ראש פקידות יק"א[5], שלו'[6].

אדוני הנעלה,

הנני רוצף בזה מכתב להדרת כבוד הברון שיחיה, בענין הנחוץ והכללי, אשר נדרשתי מעיר קיוב, ע"פ[7] טלגרמה, למסור להוד כבוד הברון. ומחסד כבודו אבקש לקרא בטובו את המכתב לפני הדרת אדוננו הברון, ולהודיעני בחסדו את התשובה של כבוד הברון, יאריך ד' ימיו ושנותיו.

בתודה למפרע, הנני חותם ברגשי כבוד נעלים,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. יק"א - יק"א (חברת ההתיישבות היהודית)
6. שלו' - שלום
7. ע"פ - על פי

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרסח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ראש חודש אדר תרע"ד - יפו **נמען:** הרב שלמה אהרונסון, רב קייב

אי אפשר לסמוך רק על הברון; העסקנים צריכים לבסס את מצבו של ביליס, שאינו בריא לעבודה. ביליס הצטער שנאלץ לבקש שהכסף למגרש שקנה בתל אביב יועבר לבנק אפי"ק, וחשש שהנדיבים ייעלבו. הרב קוק מבקש לזרז את הטיפול.

עיקרי הדברים

- ביסוס מצב ביליס.
- מגרש בתל אביב.
- זירוז.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ראש חדש אדר תרע"ד[4]

שלו[5] וברכה מקודש לכ'[6] ידידי הרב הגאון הגדול עטרת תפארת מוהר"ר[7] שלמה אהרנזאהן שליט"א[8], הגאב"ד[9] דעי"ת[10] קיוב יצ"ו[11].

אחדשה"ט[12] באה"ר[13],

הנני מוצא לנכון להודיע בזה לכ"ג שי'[14], ע"ד[15] מצבו של מנדל ביליס נ"י[16], שאמנם יש לקוות שיראה הברון איזה שכלול בעדו, אבל לבטח ע"ז[17] לבד אי אפשר, וחלה על מעלת העסקנים החובה להשתדל שיהיה מצבו מבוסס בע"ה[18], לפחות לפי ההכרח. כי לעבודה כפי הנראה אין כבר כחו ראוי, ואם תבא מצד הברון שיחי'[19] הרוחה למצבו בדרך יתרון, ודאי שהוא ראוי והגון לפי ענותו הגדולה גם לזה.

הוא הביע לפני את צערו על אשר ע"פ[20] דחיקת הענין לשלם בעד מגרש שקנה, בתל-אביב, ברחוב גרוזנברג, החדשה, נצרך לדרש את הסכום המוכרח לו שימסר לבנק אפי"ק[21] פה. חושש הוא שלא ירגישו חלילה הנכבדים, אשר הוא אסיר תודה להם על מסירותם הגדולה לטובתו, איזה צד עלוב כבודם בזה, והבטחתיו שאודיע להדר"ג[22] שאין בזה עליו שום אשם כל-דהו, כי רק מפני ההכרח, וע"פ[23] עצת ידידים נכבדים מפה, נדרש לו לעשות צעד זה.

והנני מוצא עוד להעיר את הדר"ג[24] וכבוד העוסקים הנכבדים למצבו, שראוי להזדרז לבצרו כמה דאפשר. הוא חלוש בבריאותו, וכן ב"ב[25] שי', ומרוב היועצים והמשתדלים לא נעשה עדיין דבר ברור.

בטח יכבדני הדר"ג נ"י בתשובתו, איך עומד המצב וכמה הוא הסכום המוכן עבורה ויהי ד' עמנו לכונן מעמדו, לפי כבוד האומה.

והנני בזה ידי"ע[26] דוש"ת[27] באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. שלו' - שלום
6. לכ' - לכבוד
7. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. הגאב"ד - הגאון אב בית דין
10. דעי"ת - דעיר תהילה
11. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
12. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
13. באה"ר - באהבה רבה
14. שי' - שיחיה
15. ע"ד - על דבר
16. נ"י - נרו יאיר
17. ע"ז - על זה
18. בע"ה - בעזרת השם
19. שיחי' - שיחיו
20. ע"פ - על פי
21. אפ"ק - אנגלו-פלשתינה קומפני (בנק אפ"ק)
22. להדר"ג - להדרת גאונו
23. וע"פ - ועל פי
24. הדר"ג - הדרת גאונו
25. ב"ב - בני ביתו
26. ידי"ע - ידידו עוז
27. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח"י שבט תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב ד"ר אשר מיכאל כהן, רב בזל

ביליס במצב לחוץ: מכל הרעש קובצו רק שלושים אלף רובל כסף, שהופקדו בבנק בקייב ולא נמסרו לידיו. הוא התנהג בעדינות רוח ולא רצה שיציגו אותו לפני הברון. במאסרו לא נכנע להודאת שקר, אף שעמד לאבד את עצמו, מפני הצלת כלל ישראל - 'ראוי להיחשב בין הקדושים המעונים'. הרב קוק מבקש שהגביר דרייפוס ברודסקי יתמוך בו בכבוד, ובלי פרסום.

עיקרי הדברים

- מצב ביליס.
- גבורתו במאסר.
- תמיכה בכבוד.
- בלי פרסום.

נוסח האגרת

(אל הרב ר'[1] אשר מיכאל ד"ר[2] כהן זצ"ל[3], רבה של באזל) ב"ה[4] מוש"ק[5], ח"י[6] שבט עתר"ו[7] ס"ג.

שלו'[8] ועטרת ברכה.

כבר כתבתי כרטיס לכת"ר[9] ע"ד[10] הענין של ביליס, והנני חוזר לכתוב אחרי ששמתי אל לבי אולי יתאחר הכרטיס בדרכו והענין נחוץ מאד. יואיל נא כבוד מר חביבי שי'[11] להודיע למעלת הגביר הנדיב מר דרייפוס ברודסקי, שאני יודע היטב את כל מצבו של ביליס. ואמת הדבר שעשו עבורו רעש גדול בעולם, והכל חשבו שיעטרוהו בזהובים ויעשירוהו עושר גדול, אבל מכל הגוזמות לא נעשה דבר, רק שלשים אלף רוכס"ף[12] נתקבץ עבורו, והונחו בבנק בקיוב, וגם זה לא נתנו בידו, רק צוו עליו שיסע לאי"י[13] והם ידאגו עבורו, והיה מתפרנס בדוחק בימי היותי באי"י[14] ממעט הכסף שלקח עמו, וממה שהי'[15] ממציא ע"י[16] דרישותיו מהכסף מקיוב, ובכ"ז[17] התנהג בעדינות-רוח גדולה, ולא רצה אפילו שיציגוהו לפני הברון רוטשילד, שהי' אז באי"י כדי שלא יהי'[18] נראה כדורש עזרה.

ועתה כאשר הציקה לו העת, שהוכרח לשלח לי טלגרמה, אין ספק בדבר שהוא במצב נלחץ מאד, אף ע"פ[19] שאיני יודע מה נעשה עם הסך שלשים אלף רו"כ[20] הנ"ל[21], ולמה הם מעוכבים שם, וכמה חסר מהם כבר, אבל זהו דבר ברור שכעת לשעה שכלתה אצלו פרוטה, ואם נתנהג עם זה האיש, שראוי הוא להחשב בין הקדושים המעונים בישראל, כעם שאר אחד השנוררים, להשפילו ולחשדו, הרי זה עלבון גדול לעצמנו. וראוי הדבר שגדולי הגבירים שלנו ידעו את חובתם לעמם להתיחש אל זה האיש, שנפל קרבן בחבלי עוני וברזל בעד הכלל כולו מתגרת יד רשעים הוגי שקר וחמס, והתנהג בכל הזמן של מאסרו, עד אשר הגיה ד' בחסדו את המחשכים והוציא לאור צדקו, במנהג כ"כ[22] מפואר, באומן לב ביראת ד' ואומץ רוח, לא נפתה לדברי המסיתים רשעי ארץ, אשר חשבו לדחות פעמי הכלל כולו ע"י הודאת שקר מצדו, שכאשר נסו למרר את חייו אולי היה מאבד את עצמו לדעת, וזה הי'[23] ג"כ[24] נח

לתעודתם, ומצדו הי' כבר מוכן לצעד זה, כי כשל כחו לסבול ענוייו, אבל חדל מזה וישם כארץ גוו רק בשביל הצלת כלל ישראל, כמה כבוד ויקר ראוי הוא איש זה אשר נתעטר בעטרת הקדושים, - אלא ביחש של אמון וכבוד, ואם הוא בא למדה זו לדרוש עזרה בטח שנצרך הוא לזה מאד.

ומה נכבד הדבר אם יזכה הגביר המרומם מר דרייפוס ברודסקי לתמוך בידי זה האיש שכבודו הוא שתהיה תמיכתו דוקא ע"י אנשים גדולים בעמנו. יטיב נא כת"ר[25] להודיעני בתלגרף אם עשו הדברים פרי, ואם יש איזה תועלת אם אבא בשביל זה לבזיל. אף שמאוד קשה לי טורח המסע, כי בשבוע העבר הוכרחתי לנסע לברן, בשביל אישור תעודותי אצל הקונסולים הרוסי והאנגלי, וביום ג' הבע"ל[26] בעה"י[27] מקוים אנחנו לנסוע ללונדון בעה"י, בכ"ז[28] מפני חבת הקודש של טובת ביליס לא אמנע בל"נ[29] ואסע מחר אי"ה[30] ע"פ ידיעת כתר"ה[31]. בכל אופן הייתי חפץ מאד להתראות עם כת"ר ידי"נ[32] שי', לפני נסיעתי, מחק הידידות, ואם לא אהי'[33] בבזיל יודיעני נא כת"ר באיזה אופן יחשוב להוציא אל הפועל את התראותנו דרך מסענו.

והנני באה"ר[34] דורש"ת[35] ושלו'[36] משפחתו היקרה, כולם יתברכו בכט"ס[37], כנה"ר[38] ונפש מכבדם ברגשי ידידות,

הק' אברהם יצחק ה"ק

ביחוד אדר"ש[39] מעלת הבן היקר ד"ר מרדכי הכהן שליט"א[40] באה"ר. נ. ב. וידעתי ברור את תכונתו העדינה של האיש היקר הזה, עד כמה התרחק מכל ענין שיש בו איזה צד של שפלות הנפש, אף שהי' יכול לאצור עי"ז[41] הון רב מאד, ואיך אפשר לחשדו חלילה שכעת יבקש עזרה בעת שאינו מוכרח לזה. אולי ימצא כת"ר לנכון שלא להתחיל לדבר עם מר דרייפוס ברודסקי בענין זה עד באי, אם ימצא שהיותי בבזל דרושה לכך, ועל בינת לבבו הרחבה הנני סומך בזה.

הכבוד האישי של מר ביליס דורש מאתנו, שלא לפרסם הדבר כ"א[42] במקום נצרך מאד.

הנ"ל

---

1. ר' - רבי
2. ד"ר - דוקטור
3. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
4. ב"ה - ברוך השם
5. מוש"ק - מוצאי שבת קודש
6. ח"י - שמונה עשרה (18)
7. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
8. שלו' - שלום
9. לכת"ר - לכבוד תורתו
10. ע"ד - על דבר
11. שי' - שיחיה
12. רוכס"ף - רובל כסף
13. לא"י - לארץ ישראל
14. בא"י - בארץ ישראל

15. שהי' – שהיה
16. ע"י – על ידי
17. ובכ"ז – ובכל זאת
18. יהי' – יהיה
19. ע"פ – על פי
20. רו"כ – רובל כסף
21. הנ"ל – הנזכר לעיל
22. כ"כ – כל כך
23. הי' – היה
24. ג"כ – גם כן
25. כת"ר – כבוד תורתו
26. הבע"ל – הבא עלינו
27. בעה"י – בעזרת השם יתברך
28. בכ"ז – בכל זאת
29. בל"נ – בלי נדר
30. אי"ה – אם ירצה השם
31. כתר"ה – כבוד תורתו רום הדרתו
32. ידי"נ – ידיד נפשי
33. אהי' – אהיה
34. באה"ר – באהבה רבה
35. דורש"ת – דורש שלומו ותורתו
36. ושלו' – ושלום
37. בכט"ס – בכל טוב סלה
38. כנה"ר – כנפשו הרמה
39. אדר"ש – אחר דרישת שלום
40. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
41. עי"ז – על ידי זה
42. כי"א – כי אם